

DOĞAN GÜNEŞ ÖLKƏSİ VƏ AMATERASU,

YAXUD BİZ HADİSƏ, TƏSADÜF VƏ HƏYAT ÜÇBUCAĞI ARASINDAYIQ

Görkəmli yazıçı-alim, filologiya elmləri doktoru, professor və hərbi xadim Yasif Nəsirlini çoxdan tanıyırıam. Bu tanışlığın otuz illik tarixçəsi var, bəlkə, daha çox. Çünkü mənim tələbəlik dövrüm 70-ci illərin əvvəllərinə təsadüf edib. Hələ orta məktəbin yuxarı siniflərindən başlayaraq mütləci etdiyim "Ulduz" jurnalının ilk baş redaktoru və gəncliyin sevdiyi müəlliflərdən biri kimi onun imzasını həmişə izləyirdim. Sonralar bir müdədət imzasını mətbuatda görmədim və məlum oldu ki, o vaxtkı dillə desək, istedadlı və perspektivli bir gənc kimi onu irəli çəkmişdilər - xüsusi dövlət işinə. İlk kitabları nəşr olundu. Ədəbi-tənqidçi məqalələri, lirik hekayələri təkcə mənim yox, həmyaşıdlarımın da estetik zövqünün formallaşmasında, dünyabaxışımızın təkmilləşməsində xüsusi rolu olmuş Yasif Nəsirlini bir də uzun illərdən sonra siyasi çarpışmalar dövründə təzədən keşf etdəm.

Fikirlərində dərin məntiqi ardıcılıqlıq, prinsipiallıq və mərdanəlik həmişə gözlənilən və əsas xətt kimi saxlanılan bu ziyanlı - əgər belə desək, taleyi ilə barışmadı. Yəni qələmdən imtina eləmədi. Sonralar mətbuatda daha tez-tez görünməyə başladı, kitabları nəşr olundu, özünün sərhədləri, hüdudları olan ədəbi malikanəsini yaratdı. Əlbəttə, sözün həqiqi mənasında, Tanrı vergisi olan istedadı, böyük zəhməti və sənətə sevgisi sayəsində.

Yasif Nəsirli kimi ziyanlılar güclü enerji mənbəyidir. Onunla səhbət edəndə elə səmimiyyət körpüsü yaradır ki, müsahibi heç bir ağırlıq yükü daşımir. Dünya, həyat, cəmiyyət haqqında düşüncələri və ən başlıcası, müstəqil fikir yürütəmək, nəticə çıxarmaq gücü insana həyat eşqi, mübarizə əzmi bəxş eləyir.

Söz yox ki, insanların hamısını eyni qəliblə ölçmək olmaz. Çünkü qəliblərin fərdi, emosional çalarları var və hərənin özünün dünyası könül duyğuları kimi öz nəğməsini oxuyur. Əgər qəlibləri eyni qəliblərə yiğsaydıq onda nəticə qəlp olardı.

Atamın bir məşhur misalı var və onu həmişə deyirəm: "Qəlbindəkini deməyən qəlpdir". Ele turş, acı danan adamlar var ki, onlar həyatın dadını qaçırır və heç kim də sığortalanmayıb ki, tuş və acı adamlarla qarşılaşmayacaq. Həyat gündəlik təsadüflərlə doludur. Bu təsadüflər çox vaxt bizi elə hadisələrlə qarşılaşdırır ki, bu həyatın özü gözümüzdən düşür. Həyat gözəlliğini itirir, yorulmuş, bezmiş, beli yağır olmuş, döyüslərdən

yaralı çıxmış ata bənzəyir. Əlbəttə, güc-qüvvə, iradə lazımdır ki, gəncliyindəki cavənlığındakı həyat eşqi ilə həyatə baxa biləsən. O zaman hiss edərsən, tuyarsan ki, bu, elə həmin həyatdır. Əlvanlığı ilə, gözəlliyi ilə könülləri oxşayan, əməllərinlə gözəlləşdirmək istədiyin həyatdır.

Yasif Nəsirli az olmayan ömründə tanıldıgım o ziyanlardandır ki, onunla danışanda sanki uzaqlaşdırılan həyataya yenidən qayıdırısan.

Bu günlərdə Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin Natəvan klubunda Yasif Nəsirlini yenidən dinlədim və yanından dinlədim. Yenə heç nədən çəkinməyən, deyilməli sözün məqamını ötürməyen, haqqı, nahaqqın ayağına verməyən Yasif Nəsirlini təsəvvürümüzdəki təqəzəda gördüğümə çox sevindim. Təbii ki, əqidəli, ləyaqət-

li və prinsipial çıxışına görə, ona təşəkkürümüz də bildirdim. Ona görə yox ki, o, həmin çıxışda mənim gör-düyüm işləri də yüksək qiymətləndirmişdi. Sadəcə bir insan kimi insanlığın keşyində yenə ayıq-sayıq hərbçi andına sadıq görürdüm onu. Bəlkə də, buraya qədər dediklərim demək istədiklərim üçün sadəcə bir girişdir. Bu il Y.Nəsirlinin "Günəşlə görüş" adlı Yaponiya səfərlərinin təessüratları nəşr olunub.

Bu il Y.Nəsirli üçün uğurlu illərdən sayılmalıdır. Onun yubiley ilidir. 70 illik ömrünə təzədən baxa bilmək imkanını Tanrı ona bəxş edib. Həm də sağlamlığının imkan verdiyi yaradıcılıq enerjisi ilə. Və elə bu il Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamı ilə "Əməkdar incəsənət xadımı" fəxri adına layiq görüllüb. Bu, onu göstərir ki, əgər yaşadığın ömürdə, bizim Qarabağda deyildiyi kimi, papağını günə havayı yandırma-mısansa, zəhmətin itə bilməz, gördüyü işlər yaddan çıxmaz.

"Günəşlə görüş" Y.Nəsirlinin çoxlu sayıda kitablarının neçəncisidir, deyə bilmərəm. Amma bu kitabın mahiyyəti haqqında danışaram. Və qabaqcadan da bunu deyərəm ki, "Günəşlə görüş" də insana sevgi var, dünyaya məhəbbət var. Ən başlıcası, öz haqqını, dünyanın insanına çəkinmədən deyə-deyə, dünyanın üzünə onun haqsızlığını çırpa-çırpa, əqidəsini qoruya-qoruya öz sevgisinə və məhəbbətinə doğru getmək var.

"Günəşlə görüş" kitabı bizi Yaponiyaya aparır. O Yaponiyaya ki, dünyanın yalnız Gündoğar adlanan iki ölkəsindən biridir. Bəli, Azərbaycanın bir adı da Gündoğardır. Və bunun da əsas səbəbi qədim Azərbaycanın və elə Qobustannın ilk insan məskəni ilə bağlı olmasından irəli gəlir. Azərbaycanın bir tərəfi dənizdir və qədim insan belə hesab edirdi ki, günəş onun ölkəsindən - onun dənizindən doğulur. Hüseyn Cavidin "Azər"i Gündoğarın övladıdır və heç şübhəsiz bu ad, bu ünvan qədim salnamələrdən və qədim təsəvvürlərdən gəlir.

Bəli, Yaponiya da Gündoğar ölkəsidir. Y.Nəsirlinin daha dəqiq qeyd etdiyi kimi, yaponlar öz ölkələrini "Doğan Günəş" ölkəsi adlandırırlar. Bəlkə yaponlardan daha çox onların qonşuları bu ölkəyə elə beləcə deyiblər - Doğan günəş ölkəsi. Və yenə Azərbaycan gündoğarlığı yada düşür.

(Davamı 7-ci səhifədə)

DOĞAN GÜNAŞ ÖLKƏSİ VƏ AMATERASU,

YAXUD BİZ HADİSƏ, TƏSADÜF VƏ HƏYAT ÜÇBUCAĞI ARASINDAYIQ

(Əvvəli 1-ci səhifədə)

Yasif Nəsirli həmin məqamı çox gözəl vermeklə mifin, xalq təfəkkürünün bələdçiliyi ilə Azərbaycanı qədim Yaponiya adaminın təfəkkür dünyasına qonaq apara bilmışdır: "Yaponiyani onun qonşuları Doğan günəş adlandırmışlar. Lakin bu ad yaponların öz dönyagörüşünə uyğun gəlməsəydi, orada qərar tutmazdı. Bu xalq İzanagi və İzanamiyə təkcə Yaponiyani yaratdıqlarına görə deyil, həmdə dönyaya Amaterasu adlı qız - işıq saçan günəş ilahəsi verdiklərinə görə səcda edirdilər, Amaterasuya pərvətis təbiətin ilahiləşdirilməsinin əsasını təşkil edir. Əsil yapon dini sinto (yəni "allahların yol") iddia edir ki, dönyada nə vaxtsa hamisi: alovsaçan dağ, bataqlıq ziğində çıçək açan lotos, tufandan sonra göy qurşağı canlidir, deməli müqəddəsdir. Hər hansı sinto məbədinin qarşısında hökmən tori - kəndələn qoyulmuş iki tiri olan qapıvari tikili ucalır. Tori Yaponianın milli rəmzi sayılır. Cüntki bu, ya-dəllilərin təsirində mövcud olan əsil yapon memarlığının nadir nümunələrindən biridir".

"Günəşlə görüş" də çoxlarımızın görmədiyi Yaponiya ilə bizim aramızdakı məsəfəni qisaldan, bəlkə bu ayrılığı tamam götürən belə maraqlı məlumatlar çoxdur. Oxuyan kimi, göz yaddaşından keçirən kimi ayrı-ayrı ifadələrlə bağlı yapon dönyagörüşü elementləri ruhumuza hopur. Və sanki özümüzü Azərbaycan və Yaponiya birliyində görünən dönya-nın övladı hesab edirik. Sən demə, "Torii" sözünün ilk mənası "hin" deməkdir. O, məbədin qarşısında qoyulur ki, Amaterasunun qardaşından incidiyinə görə yeralı mağarada gizlənməsindən bəhs edən əfsanəni xatırlatsın". Bəli, Amaterasu qardaşından incidiyinə görə mağaradan çıxmış. Günəş ilahəsinə mağaradan çıxarmaq, dönyanı zülmətdən qurtarmaq üçün en münasib yol xoruzdan və güzgündən istifadə etmək olarmış.

Y.Nəsirlinin bu qeydlərini oxuyanda qədim insanın yapon düşüncəsinin müasir erməni faşizminin ideoloqlarından nə

Soldan: yazıçı-alim Oruc Qüdrətov, oymaçı-sənətkar Seyfəddin Məmməd Vəli, şair, «Kredo» qəzetinin baş redaktoru Əli Rza Xələfli, Yasif Nəsirli, şair-alim Tariyel Abbash. Yazıçılar Birliyi, may 2009-cu il.

rünsün. Bunun üçün Y.Nəsirliyə təsir göstərmək, ona çıxışını yumşaltmağı məsləhət etməklə, əsl həqiqəti demək-dən çəkindirməyə çalışmışlar. Həmin çıxışın tezisləri "Günəşlə görüş" kitabında verilib. O, özünəməxsus təmkinə ona təsir göstərmək istəyənləri dirləyir, bir növ münasibətləri axara salır, ancaq tribunadan əsl həqiqətləri - Azərbaycan-dan apardığı həqiqətləri danişmaqdan çəkinir.

Əsər səfər üstə olan adamın həyəcanları, narahatlıqları ilə başlayır. Ona görə "Günəşlə görüş" ü mən bitkin əsər hesab edirəm ki, bu, sadəcə səfər təs-sürəti deyil. Burada Yaponiya haqqında alim tədqiqatı, müasir Yaponianın mənəvi mühiti, onun tarixi, mədəniyyəti haqqında geniş və əhatəli məlumat verilir. Əlbəttə, Yasif Nəsirlinin maraqlı, bədi təsvirləri ilə müşayiət olunan hadisələr əsəri daha oxunaqlı edir. Məsə-lən, göy üzündə, təyyarədə yaşadığı hissələr, düşüncələr, öz həyatının axarında baş verən hadisələr mövzu ilə üzvi surətdə bağlanılır. Müəllif yolboyu düşüncələrində belə bir təkzib olunmaz mənətiqi nəticəyə gəlir ki, "həyatda hər bir kəs tez-geç öz əməllərinə görə cavab verməli olacaqdır".

Əsər yalnız Yaponiya ilə məhdudlaş-mır, Azərbaycanın XX əsrəki tələyi də burada öz əksini tapır. Xalq yazıçısı Sabir Əhmədlinin "Ömür ura" sı romanı xatırlanır.

Nə üçün "Günəşlə görüş" əsəri belə maraqlı alınıb. Biz vaxtıla Yaponiya haqqında az da olsa kitablar oxumuşuq. V.Ovcinnikovun "Sakura budagi", Hans Otto Meysnerin Rixard Zorgi haqqında xatırələri de Yaponiya ilə bağlıdır. Ancaq görünür, əsəri qələmə alarkən Y.Nəsirli mövzuya alım məsuliyəti ilə yanaşır. Coxlu mənbələrə əl atıb. Dzyomon, V.Qolovin və başqalarının əsərlərinə müraciət, arxivlərə, kitabxanalara vaxt sərf etməklə məlumat toplamaq... bütün bunlar ağır işlərdir. Ancaq Y.Nəsirli çəkinməyib, Yaponiya haqqında məlumat toplayır.

XVI əsrə Yaponianı kəşf edən portuqaliyalılar bu ölkəni fəth etmək çətin deyil. Qarabağı, Azərbaycan torpaqlarının 20 faizindən çoxunu işgal etmiş erməni faşizmindən xilas etməyin yolu görünür fikir və düşünəcə ilə, hikmətlə mümkün deyil. Əslində, "Yaponiya-Avrasiya Ölkələri" Cəmiyyətinin "XXI əsrə sülh və dostluq uğrunda" mövzusunda keçirilən forumda iştirak edən Y.Nəsirli Azərbaycan həqiqətlərini erməni faşizminin Qafqaza - Azərbaycana gətirdiyi zülmətin mahiyyətini açmışdır. Təəssüf ki, orada da bəziləri istəməyib ki, əsl həqiqətlər bütün çılpaqlığı ilə gö-

hiyyət daşıyır.

Müəllif Q.Vostokovun 1904-cü ildə yazdığı məlumatları da diqqətə çəkir. Burada ailədə Azərbaycan ənənəsinin bəzi elementlərini də görmək olar: "Ailə qocalıq vaxtı siğorta institutudur. Yapon ailəsinin başçısı varisi olan böyük oğlunu ailənin bütün başqa üzvlərindən seçib ayırmalı tərbiyə edir və ailənin bütün ağırlığını 50 yaşmadək öz ciyində daşıyır. Bundan sonra o, özünün bütün hakimiyyətini və ailə həyatının bütün işlərini böyük oğluna verir, özü isə da-ha heç nəyə fəal surətdə qarışır; arvadı ilə birlikdə o, ömürlərinin qalan günlərini qayğısız keçirir, bu zaman ailədə özlərinin çox yüksək olan vəziyyətlərində qalırlar". Artıq qeyd etdim ki, əsər zəngin məlumat əsasında yazılmışdır. Əlbəttə, canlı səfərin təəssüratları da unudulmamaq şərti ilə. Müəllif dünyada məşhur olan "Rasemon" filmini xatırlayıb. Bu film ən böyük təsir gücü Avropanın Asiya qarşısında qədim Asiya təfəkkür və dəha dəqiq desək, Yaponiya təfəkkür qarşısında heyratını etiraf etməsi ilə bağlıdır. Filmin ssenari müəllifi Akutaqava Ryuneskedir. İkinci müəllif və rejissor Akira Krossavadir.

Yasif Nəsirli film əsasında Ryuneskonun düşüncə zənginliyini diqqətə çəkir. Və onun bir fikri burada çox maraqlıdır: "Akutaqava Ryuneske qədim material əsasında insan xudbinliyinin kökü-nü dərindən tədqiq edir. Onu incəsənət fanatikcəsinə qulluq edən insanlar xüsusi cəlb edir. Yaziçinin tənqid fikri insanı elə sintezolunmuş həyatı vəziyyətə salır ki, orada şəxsiyyətin yazıçıya tədqiqat üçün əhəmiyyətli olan xüsusiyyətləri daha aydın və qabarlıq şəkildə göstərilir". Yaponiya mədəniyyəti, ki-no incəsənətinin tarixi, Yaponiya şəhərləri, görkəmlə kino və ədəbiyyat xadimləri diqqətdən yayınır. Verilən məlumatlar dolğun və maraqlıdır. "Müasir yaponsünas İvao Matsuxaraya inansaq, yaponlar qəribə xalqdır. Onlar gündəlik həyatda yenilik üçün əldən gedirlər. Amma zövq və adət məsələsin-də köhnəlik tərəfdaridirlər. Öz peşələri sahəsində axtarışlar aparır və hər şeyi ölçüb-biçirlər. Amma təyin olunmuş gərüşlərə bigənədirler. Cüntki vaxtı az qiyəmtələndirirlər".

Onlar isdə çox səy göstərilərlər. Amma pula barmaqarası baxır və zəhmətlə qazandıqları pulu uşaqlıqda xərcləyib, sovrurlar. Yaponlar müsair mədəniyyət pərdəsi altında həmişə ol-duğu kimi sadələhv və sentimental adam kimi qalmışlar. Yaponlara artist temperamenti xasdır. Və onlar indi də incəsənti elmdən qabağa çəkməyə həzirdirlər". Müəllifin bir fikrini də elə buradaca qeyd etmək yerinə düşər. Yə-

qin ki, çoxlarımız bilmirik.

Alman haqq-hesabı Yaponiyada ağlasıg-maz şeydir. Hədsiz xirdəciliq və xəsislik ki-mi baxılr belə haqq-hesablara. Yaponlarda qürurun öz mahiyyəti var.

Yasif Nəsirli bu məqamı da çox maraqlı təqdim edir: "Yaltaqlıq və acizən itaətkarlıq xalqa yaddır. Yapon öz təsəvvürüünə görə ədəb qaydalarının tələb etdiyi yerdə ikiqat bükülbə qala bilər. Amma pul kisəsi sahibi-nə yaltaqlıq etməz".

Əsəri oxuyarkən bir maraqlı məqama da rast gəldim. Ədəb xatırınə ikiqat bükülmək yapon üçün şorəf hesab olunur. Yaponiya həyat terzi, yaponların möşəti əsərdə çox cəlbedici, canlı verilib. Çəkinməden deyərdim ki, Günəşlə görüş ölkəsi bizim azərbay-canlıların diqqətini Yaponiyaya yönəldə bili-cəkdir. Kimsə orada yaşamaq istəyəcək, kimsə turist səfərinə çıxacaq, kimsə de Yaponiya filmlərinə, ədəbiyyatına, bu xalqın ədəbiyyatına xüsusi maraqlı göstərəcək.

Zənnimcə, forumda Y.Nəsirlinin çıxışının mahiyyəti haqqında burada geniş səhbat aqmağa lüzum yoxdur. Xalqını sevən, Vətənəna bağlı olan bir ziyan özünün tarixi höqiqətləri haqqında necə mübarizə aparmalıdır-sa, Y.Nəsirli də eləcə mübarizə aparır. O, forumun təşkilatçıları qarşısında belə bir fikir deyir: azərbaycanlı mütəffekkir də, yapon xalqının təfəkkür sahibi olan oğlu da bəsərin və dönyanın övladıdır. Ona görə də dün-yamızın Azərbaycanın timsalında hansısa bir güşəsinə ögey baxmaq olmaz.

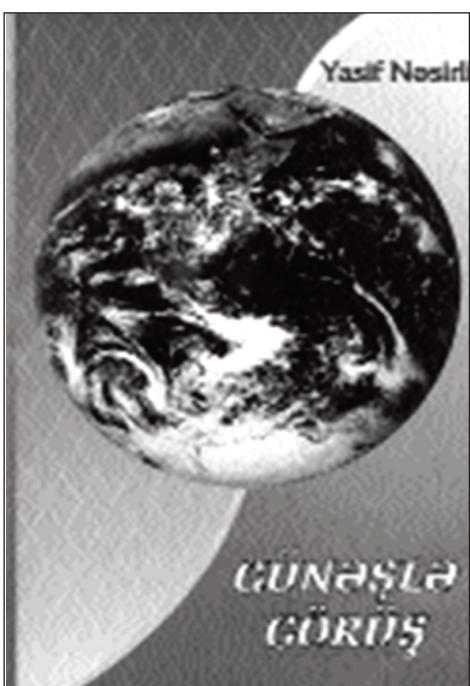
Yaponların məbəddə dua edərkən üç əsas istəkləri var: xəstəlik onlardan uzaq ol-sun, ailədə əmin-aməli hökm sürsün, işsiz olmasınlar, işdə uğur qazansınlar. Əslində, bütün dönyanın insanları elə bu arzularla ya-şayırlar. Biz də, bizzən uzaqdakılardır. Görürün, elə həm də bu səbəblə bağlı olaraq yaponları və Yaponiyani heç də özümüzən uzaqda təsəvvür etməməliyik. Müəllif dü-süncələrinin arasında doğulduğu Kavdar kəndini, Gütəpə dağını, Qarabağın elat dün-yasını, elə onun təbiəti qəder zəngin olan insanların da yada salır. Sosial problemlər, bugünkü Azərbaycanın dərdləri, ağrıları da müəllifi qayğılandırır, onun düşüncə axarında həyəcanla səslənir. "...Biz Bakıya dönrək payız id. Oktyabr ayı özünü göstərirdi. Binə hava limanından çıxanda qeyri-ixtiyari günəşə baxdım. Yaponiyadan yola düşməmiş görüşünə getdiyimiz Günəş seyr etdim. O vaxt Amaterasu 3776 metr hündürlükdə olan Fudziyama dağının zirvəsində zyləşmişdi. Diqqətlə baxdım. Elə həmin Günəş id. Vax-tılə qardaşlarından küsüb mağarada gizlə-nən Günəş - gizlənməsinə dönyanı qaranlığa qərq etmiş Amaterasu adlandırdıqları Günəş". Əsərin son lirik notları. Günəşin mahiyyəti haqqında elə günəşin özü kimi par-laq və aydın düşüncələr. Əsər belə notlarla tamamlanır.

Bəli, bu, Yasif Nəsirliidir. Ömrünün 71-ci ilini yaşayan nasır, tənqidçi, publisist, tərcüməçi və ictimai-siyasi xadim, filologiya elmləri doktoru, Azərbaycan Dünyası Beynəlxalq Əlaqələr Mərkəzinin prezidenti, Əməkdar incəsənət xadimi və general-major Yasif Nəsirli. Bu gün də bizimlə, xalqımızla birləşir. Necə ki, vəzifədə olanda insanlarla birgə id. Ali Sovetin deputati olanda da siravi insanlarla bir yerdə idi. Eləcə də yenə insanların arasındadır öz səmimiyyəti və doğmalığı ilə.

* * *

Biz hadisə, təsadüf və həyat üçbucağı arasıdayıq. Bu üçbucağın mərkəzində insan dayanır. Əgər qarşılığıımız hər hansı bir insanın çağlayan enerjisi, gücü-qüvvəsi, bir sözlə, həyat amali varsa, biz də ondan pay alırıq, özümüzü daha güclü bilirik. Xüsusile, səmimi adamlar... Bu adamlar çoxdan gör-mədiyim qohumuna, dostuna bənzəyir. Onun simasında köhne dostunla görüşmüs kimi olursan, maraqlı bir kitab kimi təzədən oxumaq istəyirsin, daha dəxli yoxdur ki, onu neçənci dəfədir ki, görürsin.

Əli Rza XƏLƏFLİ
02.07.09

qədər ucada olduğunu dərk etmək çətin deyil. Qarabağı, Azərbaycan torpaqlarının 20 faizindən çoxunu işgal etmiş erməni faşizmindən xilas etməyin yolu görünür fikir və düşünəcə ilə, hikmətlə mümkün deyil. Əslində, "Yaponiya-Avrasiya Ölkələri" Cəmiyyətinin "XXI əsrə sülh və dostluq uğrunda" mövzusunda keçirilən forumda iştirak edən Y.Nəsirli Azərbaycan həqiqətlərini erməni faşizminin Qafqaza - Azərbaycana gətirdiyi zülmətin mahiyyətini açmışdır. Təəssüf ki, orada da bəziləri istəməyib ki, əsl həqiqətlər bütün çılpaqlığı ilə gö-